

فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال بیست و چهارم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۱

صص ۲۵۰-۲۲۱

تعامل پلیس و بزهدیده در مرحله کشف جرم (مطالعه موردی فرماندهی شهرستان کرمانشاه سال ۹۸)^۱

احسان فرهادی سمن بانی^۲، اکبر وروایی^۳، مسعود قاسمی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۵

چکیده

زمینه و هدف: این مقاله باهدف تعیین تعامل مناسب پلیس و بزهدیده در فرایند کشف جرم سعی دارد که اصول و راهبردهای ایجاد این تعامل به‌عنوان روش و ابزاری برای رسیدن به هدف معلوم و مشخص را مورد بررسی، تجزیه و تحلیل و واکاوی قرار دهد.

روش: روش تحقیق توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری شامل دو گروه ۱- برخی از بزهدیدگان در دسترس به مدت محدود دو هفته که در خصوص دادخواهی به کلانتری‌های شهر کرمانشاه در سال ۱۳۹۹ مراجعه کرده‌اند و ۲- کارشناسان که شاغل در فرماندهی انتظامی شهرستان کرمانشاه هستند. به‌طوری که برای انتخاب جامعه آماری بزهدیدگان از روش در دسترس و برای انتخاب کارشناسان با توجه به محدود بودن آنان از روش تمام شمار استفاده گردیده است. بنابراین حجم نمونه در نظر گرفته شده ۱۶۰ نفر از بزهدیدگان هستند. ابزارهای گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه محقق ساخته است که از روایی مناسب برخوردار است.

یافته‌ها: از دیدگاه هر دو جامعه نمونه یعنی بزهدیدگان و کارشناسان و در هر دو تحلیل SWOT بیانگر وضعیت موجود و رسیدن به وضعیت مطلوب تعامل پلیس و بزهدیده در روند کشف جرم در وضعیت موجود نیاز به بهبودی دارد و این مستلزم ارتقای آن است.

نتایج: نتایج تحلیل نشان می‌دهد که از بین مجموع عوامل داخلی مؤثر بر تعامل پلیس با بزهدیده ۱۵ عامل به‌عنوان نقاط قوت و ۱۶ عامل به‌عنوان نقاط ضعف مورد شناسایی و ارزیابی قرار گرفته‌اند. در بین فرصت‌های بیرونی مؤلفه اجرایی کردن برنامه‌های سیاسی و حاکمیتی و قانونی در ارتباطات پلیس از دید برنامه‌ریزان اولویت اول و مؤلفه توان و قابلیت استفاده از این قوانین و نحوه اجرای آن کم اولویت‌ترین فرصت خارجی برای ارتقاء تعاملات بزهدیدگان با پلیس محسوب می‌شوند.

واژگان کلیدی: نظام حقوقی، تعامل، پلیس، بزهدیده، فرآیند کیفی.

۱. این مقاله مستخرج از رساله دکتری با همین عنوان است.

۲. دانشجوی دوره دکتری، گروه حقوق، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران، رایانامه:

Ehsanfarhadi21@gmail.com

۳. استاد گروه حقوق، جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران (نویسنده مسئول) رایانامه:

dr.akbarvarvaei@yahoo.com

۴. استادیار گروه حقوق، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران، رایانامه:

md.ghasemi@iauksh.ac.ir

مقدمه

باتوجه به این که بزهدیده بازنده اصلی فرایند جنایی است، بنابراین پررنگ‌ترین نقش را نیز باید او داشته باشد. در ۲۵ سال اخیر توجه و اقبال عمومی جهانی به مقوله حمایت و مساعدت بزهدیده چه در عرصه‌ی قانون‌گذاری ملی و چه سیاست‌گذاری‌های منطقه‌ای و جهانی در محور توجهات مقامات دستگاه قضایی، جامعه‌شناسان، سیاستمداران، حقوقدانان، جرم‌شناسان و بزهدیده‌شناسان قرار گرفته است. به‌طوری که در دهه آخر قرن بیستم صنعت سرویس‌دهی به بزهدیدگان روبه رشدترین صنعت در کشورهای آمریکای شمالی و بریتانیا بوده است. در ایران نیز اگرچه در این زمینه مطالعات و تحقیقاتی توسط محققان و جرم‌شناسان انجام گرفته شده است. در حالی که بزهدیده در چهار مرحله تحقیقات مقدماتی، دادرسی، اجرای حکم و بعد از اجرای حکم نیازمند یک سری اقدامات حمایتی است تا بتواند تعادل از دست رفته خود را باز یابد (فرمانی، ۱۳۹۷، ۲۱).

بزهدیده در دستگاه عدالت کیفری ممکن است با کنش‌گرانی همچون پلیس، مقام تحقیق (باز پرس - دادیار)، قاضی دادگاه، قاضی اجرای حکم مواجه شود، بر خورد صحیح و ارتباط مناسب بین بزهدیده و کنش‌گران دستگاه قضایی ممکن است موجب جلوگیری از بزهدیدگی ثانوی و جلب اعتماد او از دادخواهی قضایی و منتهی به پیشگیری از انتقام شخصی و بزهکاری می‌شود. بنابراین نباید به سادگی از کنار این نیازها و لطامات وارده بر بزهدیده گذشت و این امر مستلزم وارد کردن وظایف حمایت مدار در دایره شمول وظایف هر یک از کنش‌گران است. در این میان پلیس یکی از مهم‌ترین کنش‌گرانی است که می‌تواند یک نقش فعال و پویایی را در رابطه با بزهدیده بر عهده داشته باشد چرا که پلیس عموماً با سه دسته افراد (بزهدیده، بزهکار، افراد در مظان اتهام) سرو کار دارد به‌عبارتی یکی از محورهای عملکرد پلیس با بزهدیده می‌باشد (مرتضوی، ۱۴۰۰: ۱۲۴).

چراکه شروع فرایند کیفری از جانب بزه دیده معمولاً از طریق ضابطان دادگستری و مراجع قضایی صورت خواهد گرفت. پلیس به عنوان بازوی اجرای نظام قضایی نقش مهمی در این فرایند کیفری و تحقق عدالت ایفا می نماید. باتوجه به این که در پرونده های کیفری، فرایند کشف، تعقیب و تحقیقات مقدماتی از اهمیت بسزایی برخوردار است و از آنجا که اولین برخورد با این پرونده های کیفری توسط پلیس صورت می گیرد در نتیجه پلیس می تواند نقش بسزایی در فرایند دادرسی کیفری ایفا نماید. از این رو قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ نیز باتوجه به اهمیت نقش ضابطان قضایی فصل دوم قانون آیین دادرسی کیفری را به ضابطان دادگستری اختصاص داده است. اما این مسئله زمانی نمود پیدا خواهد کرد که پلیس بتواند تمامی جرائم را شناسایی کرده و از این طریق بتواند با بزه دیده ارتباط برقرار کند، باید در نظر داشت که این مسئله به تنهایی از عهده ضابطین قضایی بر نخواهد آمد چرا که در ایران برخی از اعمال زیان بار و قربانیان آن به منزله جرم و بزه دیده تعریف و به رسمیت شناخته می شوند و از این طریق پلیس به راحتی می تواند در مرحله شروع فرایند کیفری و جمع آوری ادله موفق عمل نماید؛ اما برخی از اعمال زیان بار به راحتی شناسایی نخواهند شد. مانند اعمال مجرمانه ای که به طور معمول، طبقه قدرتمند جامعه یعنی سیاستمداران یا کارگزاران دولتی مرتکب می شوند که این مسئله باعث خواهد شد عملکرد پلیس در فرایند کیفری با اختلال مواجه شود. از این رو و به منظور گریز از این گونه چالش ها باید با شناخت بزه دیده شناسی، رفتارهایی که اغلب جرم انگاری نشده را تجزیه و تحلیل نمود، یعنی توجه به جایگاه و نقش بزه دیده در دادگری جنایی و مطالعه بزه دیدگان در قلمرو جرم شناسی موضوع دانش مستقلی است که از آن می توان به بزه دیده شناسی نام برد؛ دانشی که به دنبال بی توجهی به بزه دیده در حوزه جرم شناسی پدید آمده است که در پی بررسی علل بزه دیدگی در کنار علل بزه کاری به قلمرو علوم جنایی پا گذاشت (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰، ۱۵). از این رو با روی آوری به بزه دیده شناسی و حمایت از بزه دیده در

تمامی ابعاد می‌توان نقش و جایگاه بزه‌دیده را در فرایند کیفری پررنگ نمود. در نتیجه بزه‌دیده نیز می‌تواند در روند و تسریع فرایند کیفری به پلیس کمک نماید و در مقابل نیز، جمع‌آوری ادله، مصالحه و سازش، پیشگیری از بزه‌دیدگی به‌راحتی توسط پلیس انجام خواهد شد.

در واقع عدم تعامل میان پلیس و بزه‌دیده باعث می‌شود که در تصمیمات دادسرا و دادگاه قضات اغلب دچار مشکل شوند چرا که اگر تعامل درستی میان پلیس و بزه‌دیده وجود نداشته باشد، ممکن است گزارش‌های ضابطین دچار نقایصی گردد و از آنجا که ضابطین بازوان مقام قضایی محسوب می‌شوند و نقش عمده در حفظ حقوق فردی و شهروندی دارند و یکی از منابع تصمیمات قضایی در دادسرا و دادگاه گزارشات و تحقیقات مرجع انتظامی یا همان ضابطین قضایی است، بنابراین ممکن است قضات در تصمیمات خود با توجه به بی‌کفایتی گزارشات ضابطین قضایی دچار مشکل شوند و آرای صادره از حیث قانونی از اعتبار کافی برخوردار نباشد. از این‌رو تعامل پلیس و بزه‌دیده می‌تواند نقش بسزایی در شروع فرایند کیفری و جمع‌آوری گزارشات ضابطین داشته باشد. لذا با توجه به موارد ذکر شده بررسی تمامی ابعاد تعامل پلیس و بزه‌دیده و چالش‌های آن در نظام حقوقی کیفری ایران ضرورت انجام یک کار پژوهشی در استان کرمانشاه با توجه به رتبه‌ای که استان در کشور به لحاظ جرم و جنایت را دارا است، نیاز به بهبود و در نتیجه ارتقا دارد. در خصوص آمار جرم و جنایت و پایین‌تر آوردن آن می‌توان به تعامل پلیس و بزه‌دیده در فرایند کیفری به ویژه در حوزه کشف جرم اشاره داشت، چرا که خدمت به مردم و رسیدگی سریع به پرونده‌های ارجاعی از اولویت‌های مهم پلیس به شمار می‌آید. از این‌رو تعامل مناسب پلیس و بزه‌دیده در مرحله کشف جرم، حفظ و جمع‌آوری ادله سبب می‌شود که بزه‌دیدگی ثانویه رخ ندهد و از این طریق بتوان موجب جبران خسارت وارده بر بزه‌دیده شد. پژوهش حاضر باهدف بهبود تعامل مناسب پلیس و بزه‌دیده در فرایند کیفری کشف جرم در نظام حقوقی کشور و

وضعیت موجود پلیس و بزه دیده در فرایند کشف جرم در نظام حقوقی کشور (مورد مطالعه فرماندهی انتظامی شهرستان کرمانشاه در سال ۱۳۹۸) به نگارش در آمده است که با نگرش به موارد فوق این تحقیق درصدد پاسخ به سؤال اصلی پژوهش است که تعامل مناسب وضعیت موجود پلیس و بزه دیده در فرایند کیفی کشف جرم در نظام حقوق کشور (مورد مطالعه فرماندهی انتظامی شهرستان کرمانشاه در سال ۹۸) چگونه است؟

پیشینه

عباسی (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «عدالت ترمیمی فناورانه با تأکید بر نقش پلیس» به این نتیجه رسید که اگرچه مدل آنلاین (برخط) میانجی گری بزه دیده- بزه کار تاکنون اجرا نشده است، اما این دیدگاه می تواند در شرایط خاص جایگزین مناسبی برای حالت حضوری باشد.

مرادی کوچی (۱۳۹۷)، در پژوهشی با عنوان «بررسی حقوق بزه دیده و متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی در پرتو قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ در این پژوهش، ابتدا تعریف بزه دیده و متهم در قانون آیین دادرسی کیفری مورد مطالعه‌ی مقایسه‌ی قرار می گیرد و در ادامه، به ترتیب به بررسی تطبیقی حق‌های بزه دیده و متهم در مرحله‌ی تحقیق پرداخته خواهد.

مقدوسی (۱۳۹۷)، نیز در پژوهشی با عنوان «برنامه‌های ترمیمی پلیس با تکیه بر قانون آیین دادرسی کیفری و رویه عملی پلیس ایران» چنین نتیجه گرفته که پلیس به عنوان یکی از مهم ترین نهادهای مسئول پاسخدهی به پدیده مجرمانه و به عنوان اولین نهاد مورد رجوع بزه دیدگان پس از وقوع جرم، نقش مهمی در اجرای برنامه‌های ترمیمی دارد. موفقیت پلیس در این راه مستلزم تغییراتی در ساختار و نیز تغییر نگرش پلیس است. تغییر راهبرد از سیاست‌های خشن به سیاست‌های جنایی مشارکت محور و نیز حرکت در مسیر حاکمیت الگوی پلیس اجتماع محور از جمله این الزامات است که با نتایج این تحقیق همسو می باشد.

فرمانی جامع (۱۳۹۷)، در پژوهشی باعنوان «بررسی نقش ضابطین در احقاق حقوق عمومی و شهروندی» چنین نتیجه گرفته که ضابطین قضایی به‌عنوان بازوی اجرایی نظام قضایی نقش مهم و قابل توجه در کشف جرم، حفظ آثار و علائم و جمع‌آوری ادله وقوع جرم، شناسایی، یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم، تحقیقات مقدماتی در جهت احقاق حق بزه‌دیده دارند که به نوعی با نتیجه این پژوهش همسو است.

شفیعی (۱۳۹۵)، در پژوهشی باعنوان «رعایت حقوق شهروندی در مرحله کشف جرم توسط نیروهای پلیس در جمهوری اسلامی ایران»، به بررسی حقوق شهروندی در مرحله کشف جرم پرداخته و حقوق متهم و شهود را مورد تحلیل قرار داده است.

بارکین^۱ (۲۰۱۹)، در پژوهش خود باعنوان «چالش‌های ضابطین دادگستری در تعامل با پلیس بین‌الملل در کشف و تعقیب جرائم فراملی» بیان می‌کند که به‌دلیل مسائلی سیاسی و امنیتی در استرداد مجرمان ممکن است در تعامل پلیس بین‌الملل و ضابطان دادگستری مشکلی به‌وجود بیاید. همچنین، به‌دلیل این که تعریف برخی از جرائم در کشورهای مختلف باهم متفاوت است در زمینه جرم‌انگاری نیز مشکلاتی ایجاد شده است. در زمینه مجازات برای جرائم نیز در تعامل این دو سازمان چالش‌هایی به‌وجود آمده است.

مبانی نظری

مفهوم بزه‌دیده‌شناسی

بزه‌دیده‌شناسی عبارت است از شاخه نوین جرم‌شناسی که به مطالعه زیان‌دیده مستقیم جرم می‌پردازد و مجموعه اطلاعات زیست‌شناختی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی و جرم‌شناختی مربوط به او را مشخص می‌کند. این گرایش همچنین مشخصات فرهنگی و اجتماعی بزه‌دیده و روابط او با مجرم و سهم وی را در ارتکاب جرم معین می‌کند. اصطلاح بزه‌دیده‌شناسی یکی از مفاهیمی است که درباره معنای آن میان دانشمندان علوم اجتماعی از

جمله جرم‌شناسان، جامعه‌شناسان و روانشناسان همواره بحث می‌شود. در این میان، از آنجا که جرم‌شناسان بیشترین سهم را در رواج دادن این اصطلاح به منزله یک حوزه مطالعاتی خاص داشته‌اند، نظر غالب این است که اصطلاح مذکور در اصل به حوزه مطالعاتی خاصی برای بررسی رابطه میان قربانی جرم و بزهکار باز می‌گردد که از دهه هفتاد میلادی به حوزه وسیعتری فراتر از قربانیان جرم به‌ویژه به قلمرو قربانیان نقض‌های حقوق بشری نیز گسترانده شده است. بزه‌دیده‌شناسی به هر مسئله‌ای که مربوط به بزه‌دیده باشد از جمله شخصیت بزه‌دیده، ویژگی‌های زیست‌شناختی، روان‌شناختی و اخلاقی او، مشخصه‌های اجتماعی- فرهنگی، روابطش با مجرم و بالآخره مشارکتش در وقوع جرم، توجه می‌کند. بزه‌دیده‌شناسی از دو کلمه (Victim) به معنای قربانی و (logy) شناخت است. این اصطلاح را اولین بار وردهایم روان‌پزشک آمریکایی در کتاب نمایش خشونت در سال ۱۹۴۹ در بحث جرم‌شناسی، بزه‌دیده‌شناسی به کار برد. بنابراین بزه‌دیده‌شناسی شاخه‌ای از جرم‌شناسی و رشته‌ای علمی از علوم انسانی است که به مطالعه قربانی مستقیم جرم می‌پردازد (عباچی، ۱۳۹۹، ۱۴).

مفهوم بزه‌دیده

بزه‌دیده^۲ در معنای خاص آن به شخصی اطلاق می‌شود که بر اثر رفتاری که در قانون به‌عنوان جرم تلقی شده و قابل مجازات است، متحمل آسیب شود. این آسیب ممکن است جسمانی، روانی، عاطفی یا مالی باشد. به عبارت دیگر واژه بزه‌دیده به شخصی اطلاق می‌شود که به دنبال رویداد جرمی آسیب و زیان می‌بیند. بزه‌دیده‌شناسی^۳ اغلب به منزله یک رشته مطالعاتی فرعی یا وابسته شناخته می‌شود که با انتقاد از ماهیت سنتی بزه کارمدار جرم‌شناسی پدید آمد. زیرا مسائلی که درباره بزه‌دیده مطرح هستند، حوزه گسترده‌ای از موضوعات را در بر می‌گیرد که پژوهش‌گران و دانشمندانی از حوزه‌های

---

1. Victimology
2. Crime Victim
3. Victimology

مطالعاتی گوناگون مانند روانپزشکی، روان‌شناسی و حقوق درباره آن بحث می‌کنند. با این همه تردیدی نیست که جرم‌شناسان برجسته‌ترین سهم را در، بزه‌دیده‌شناسی داشته‌اند (محمد نسل، ۱۳۸۷، ۱۲۳).

جایگاه بزه‌دیده در مکتب کلاسیک

انتشار افکار اندیشمندانی چون چارلز منتسکیو^۱، ژان ژاک روسو^۲، سزار بکاریا^۳ و جرمی بنتام^۴ موجب تحول فکری عمیقی در حقوق جزا و پیدایش مکتبی به نام مکتب کلاسیک شد. تثبیت اصول مهمی چون اصل قانونی بودن جرم و مجازات، اصل تساوی کیفر، اصل شخصی بودن مجازات‌ها و ضرورت اعتدال و ملایمت در کیفر از دستاوردهای مهم این مکتب محسوب می‌شود. علی‌رغم تأثیرات مثبت این اصول در اجرای صحیح عدالت، توجه افراطی بانیان مکاتب کلاسیک به ماهیت عینی جرم و مجازات و تأکید بیش از حد بر اراده آزاد مجرم، آنان را از پرداختن به مطالعه در مورد بزه‌دیده بازداشته‌اند (Mortensen, ۲۱۱۷, ۲۱).

جایگاه بزه‌دیده در مکتب تحقیقی

بی‌توجهی بانیان مکتب کلاسیک به شخصیت مجرم و علل بزهکاری و غیرمنصفانه بودن مجازات‌های ثابت، زمینه نقد و بررسی این مکتب را فراهم کرد. مهم‌ترین دستاورد مکتب تحقیقی، آغاز حرکتی جدید در راستای شناسایی علل پدیده مجرمانه و مطالعه شخصیت بزهکار است. با وجود این، شیوه شناسایی علل بزهکاری در این مکتب، شیوه‌های جامع و متوجه همه ابعاد بزهکاری نبوده است. زیرا المبروزو به‌عنوان یکی از بانیان این مکتب، علل بزهکاری را در درون شخص بزهکار و ویژگی‌های جسمی و روحی او جستجو کرده و آنریکو فری^۵ چهره برجسته دیگر این مکتب، در تشریح علل بزهکاری، عنایت خاصی به عوامل اجتماعی و اقتصادی مبذول کرده و

-
- 1.Charls Montesquiew
  - 2.Jean-Jacque Rousseau
  - 3.Cesare Beccaria
  - 4.Jeremy Bentham

تلاش گاروفالو نیز به بررسی حالت خطرناک و مطالعه و تشریح حالات ضداجتماعی بزهکار و میزان انطباق وی با جامعه متمرکز شده است. در نتیجه، بانیان مکتب تحقیقی در کشف علل بزهکاری، از توجه به بزه دیده که یکی از رئوس اصلی مثلث بزهکاری، بزه، بزهکار و بزه دیده را تشکیل می دهد، غفلت ورزیده و موجب شده بزه دیده جایگاهی در این مکتب نداشته باشد. البته در بعد حمایت از بزه دیدگان و ضرورت بهبود سرنوشت آنان، بانیان این مکتب به ویژه فری و گاروفالو نظریاتی ارائه کرده اند (توجهی، ۱۳۹۸، ۳۹).

جایگاه بزه دیده در مکاتب دفاع اجتماعی

انتقادات وارد شده بر اراده آزاد مورد ادعای مکتب کلاسیک و نظریات جبر گرایانه بانیان مکتب تحقیقی، زمینه ساز ظهور مکاتب جدیدی شد. مکتب دفاع اجتماعی آدولف پرنس، مکتب دفاع اجتماعی افراطی به رهبری فیلیوگراماتیکا^۱ و مکتب دفاع اجتماعی نوین به رهبری مارک آنسل^۲ از مشهورترین مکاتب جزایی هستند که پس از مکتب تحقیقی پدید آمده اند. اندیشه و تلاش بانیان این مکاتب بیشتر متوجه ماهیت عینی جرم، شخصیت مجرم و واکنش اجتماعی مناسب در برابر جرم بوده است. این امر موجب شده است عنصر بزه دیده و موضوع بزه دیده شناسی از دیدگاه بانیان این مکاتب نیز مخفی و همچنان در ابهام باقی بماند (توجهی، ۱۳۹۸، ۴۰).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جایگاه بزه‌دیده در مکاتب چپ‌گرا و جمهوری‌خواه

بر خلاف بسیاری از نظریه‌های جرم‌شناختی گذشته و معاصر که کانون تحلیل آنها بزه‌کار است، دو نظریه جرم‌شناختی واقع‌گرایی چپ و نظریه جمهوری‌خواه به بزه‌دیده نیز توجه کرده‌اند. توجه به درد و رنج بزه‌دیدگان و پرداختن به نیازهای بزه‌دیدگان و برآورده ساختن آنها به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های عملکرد نظام جزایی نظریه جرم‌شناختی واقع‌گرایی چپ است. در نظریه جرم‌شناختی جمهوری‌خواه نیز منزلت حاکمیت بزه‌دیده به‌عنوان یکی از کانون‌های تحلیل این نظریه، مورد توجه قرار گرفته است (وایت و هینز، ۱۳۹۹، ۳۶۳).

حمایت از بزه‌دیدگان از دیدگاه پلیس

در حقوق ایران دربند ۶ اصل دوم قانون اساسی به ارزش والای انسانی اشاره کرده است و همچنین در بند ۴ ماده واحده قانون احترام به آزادی‌های مشروع و حفظ حقوق شهروندی، رعایت اخلاق و موازین اسلامی در مواجهه با دادرسی‌ها یعنی بزه‌دیدگان مورد تأکید قرار گرفته است. براساس ماده ۶ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ حقوق بزه‌دیدگان در فرایند دادرسی کیفری باید رعایت و تضمین شود. در قانون آیین دادرسی کیفری لازم است ضابطان دادگستری با مقام تحقیق در اسرع وقت، از متهم، بزه‌دیده، شاهد و سایر افراد ذی ربط در پرونده سؤال کنند که نسبت به حقوق خود در فرایند دادرسی آگاهی دارند یا خیر؟ اگر اشخاص مذکور از حقوق خود آگاهی داشته باشند باید بر‌گه‌ای را امضاء کنند که مایل نیستند از این حقوق استفاده کنند و یا این که درخواست اعمال آنها را بنمایند. همچنین اگر اشخاص مذکور از خود آگاهی نداشته باشند، مقام تحقیق یا ضابطین دادگستری باید به آنها تفهیم نمایند. (مواد ۵ و ۵۲ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲). در اینجا می‌توان به نقش پلیس در تفهیم و آگاهی بزه‌دیده و متهم از حقوق خود اشاره داشت که می‌تواند در شروع دعوی کیفری تأثیرگذار باشد.

در ماده ۷ آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ در تمام مراحل دادرسی کیفری رعایت حقوق شهروندی از سوی تمام مقامات قضایی، ضابطان دادگستری و سایر اشخاصی که در فرایند دادرسی کیفری مداخله دارند الزامی است. آیین نامه اجرایی احراز عنوان ضابط دادگستری نیز در بند ۵ ماده ۵، آموزش مهارت‌های رفتاری از قبیل کرامت انسانی را از اهداف آموزش ضابطان - دادگستری به شمار آورده است.

به نظر می‌رسد رفتار نامناسب ضابطان دادگستری و سایر دست اندرکاران نهادهای عدالت کیفری در برخورد با بزه‌دیده باعث نادیده گرفتن حقوق بنیادین وی شود و در بسیاری از موارد این سهل‌انگاری و کوتاهی و یا رفتارهای ناصحیح موجب وارد شدن آسیب‌های روحی روانی در بزه‌دیده گردد و حتی چون این رفتارهای نامناسب باعث دور شدن و بی‌اعتمادی بزه‌دیدگان به دستگاه عدالت کیفری می‌شود منجر به وجود آمدن بزه‌دیدگی ثانویه شود، بزه‌دیدگی ثانویه و یا فرعی «شامل ناملایماتی می‌شود که شاکی یا بزه‌دیده ممکن است در مراجع پلیس (ضابطین) و مراجع قضایی و اداری در ارتباط با شکایت اقدام و حضورش در آن مراجع متحمل شود، یعنی در واقع فشارها، بداخلاقی‌ها، بی‌حرمتی‌ها، تندخوئی‌ها و ناملایماتی که بزه‌دیده ممکن است در جریان فرایند کیفری متحمل شود و بر آن بزه‌دیدگی اولیه و اصلی‌اش که بابت آن در مراجع مربوط حضور پیدا کرده است افزوده شود» (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۴، ۲۱) و همچنین به دلیل گزارش و اعلام نکردن جرم توسط بزه‌دیدگان رقم سیاه بزهکاری افزایش یابد. بنابراین رفتار ضابطان - دادگستری با بزه‌دیدگان باید محترمانه، دلسوزانه، بی‌طرفانه و همراه با همدردی و رازداری باشد (رایجیان اصلی، ۱۳۹۰، ۱۹). که در این راستا ضابطان دادگستری به‌عنوان یکی از ارکان فرایند کیفری تحت آموزش‌های خاص قرار گیرند تا در بدترین شرایط نیز بر خود مسلط بوده و رفتار مناسبی از خود نشان دهند.

اهمیت اقدامات پلیس و ضرورت آموزش‌های بزه‌دیده محور

مرحله پلیسی، ناظر به اقدامات پلیس و سایر ضابطان دادگستری در کشف جرم، جمع آوری و حفظ آثار و دلایل جرم، دریافت شکایت بزه‌دیده و ارجاع به مرجع قضایی، جلوگیری از فرار یا پنهان شدن متهم، ابلاغ اوراق قضایی و اجرای دستورات مقام‌های قضایی و حفاظت از بزه‌دیده است. اهمیت این مرحله چیست؟ و چه ضرورت‌هایی باعث می‌شود که مرحله پلیسی به‌عنوان مهم‌ترین مرحله فرایند اجرای عدالت تلقی شود (Foley, 2018, 38).

ضرورت و اهمیت مرحله پلیسی

مرحله پلیسی، از دیدگاه بزه‌دیده‌شناسی دارای اهمیت خاصی است. معمولاً بزه‌دیده اولین مواجهه‌اش بعد از بزه‌دیدگی با پلیس است. بنابراین، رفتار پلیس در مواجهه با بزه‌دیده آثار مهم روانی - جسمانی بر وی خواهد گذاشت. برخورد اولیه پلیس، می‌تواند آثاری در بزه‌دیده به جای بگذارد. نباید به بزه‌دیده به‌عنوان یک وسیله به‌ویژه در مرحله پلیسی نگریسته شود. ترویج در این باره معتقد است. «راهکار اساسی تعداد زیادی از کارآگاهان، مأموران تحقیق و متخصصان پزشکی قانونی، بی‌توجهی و دوری از بزه‌دیده است. بزه‌دیده مانند یک شیء مورد توجه قرار می‌گیرد. بدن آنها مرده یا زنده و اعمال وحشتناکی که بر روی آنها انجام شده، همه آن چیزی است که مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد. مزیت این ساز و کار آن است که نیاز به هیچ سرمایه‌گذاری عاطفی نداشته و تحت تأثیر رنج‌ها و آلام، قرار نمی‌گیرد. نقطه ضعف این ساز و کار این است که ما با خطر فراموش کردن وجود انسانی بزه‌دیده و رنج‌های او مواجه هستیم» (انصاری، ۱۳۹۸).

در ماده ۲ نظام‌نامه رفتار ضابطان دادگستری مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ۱۷ دسامبر ۱۹۷۹ در این خصوص آمده است: «ضابطان دادگستری در ایفای وظیفه خود باید به حیثیت انسانی کلیه اشخاص احترام بگذارند و آن را حفظ و از حقوق انسانی اشخاص حمایت و پشتیبانی کنند». این احترام ناظر به کلیه افرادی است که در فرآیند کیفری با پلیس سر و کار دارند؛ متهم، مطلع، بزه‌دیده و خانواده‌های آنان، حتی

کارشناس، مترجم، اشخاص خبره و کلیه کسانی که به نوعی مرتبط با پرونده قرار دارند. به ویژه در مورد بزه دیدگان این وظیفه مضاعف می شود. زیرا، آنان از وقوع جرم آسیب های مادی و معنوی دیده اند و ممکن است خود را در معرض بزه دیدگی دوباره ببینند. احترام به حیثیت انسانی و حمایت از آنان می تواند التیامی بر دردهای آنان باشد. به آنان برای به دست آوردن موقعیت از دست رفته شان کمک کند و زمینه بازپذیری دوباره آنان را فراهم کند (شیری، ۱۳۹۷، ۱۹۷).

ضرورت اهمیت آموزش های رفتاری به بزه دیده توسط پلیس

آموزش های نیروهای پلیس در آغاز یا حین خدمت، بزهکار محور است. ساختار سازمان پلیس و آموزش های آنان برای ارتقای حقوق بزه دیده نیازمند تغییراتی مهم است. آموزش هایی که برای نیروهای پلیس در نظر گرفته شده، بر بزهکار تأکید دارد. آموزش های بزه دیده محور در برنامه های پلیس ضروری است. این آموزش می تواند درون سازمانی و از طریق مقام های بالاتر پلیس نسبت به نیروهای زیر مجموعه خود و یا برون سازمانی و از طریق مقام های قضایی باشد. یکی از تحولات مثبت قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲، الزامی کردن آموزش های خاص ویژه ضابط دادگستری توسط دادستان است. دوره های آموزشی، مجموعه آموزش هایی است که برای کسب مهارت های لازم و انجام وظایف قانونی برای ضابطان دادگستری برگزار می شود. (بند ب ماده یک آیین نامه اجرایی احراز عنوان دادگستری مصوب (۱۳۹۴/۶/۳۱) فصل دوم آیین نامه یاد شده به بحث آموزش اختصاص دارد. اهداف متعددی برای دوره های آموزشی در نظر گرفته می شود. از جمله در بند ۵ ماده ۵ آیین نامه یاد شده بر آموزش مهارت های رفتاری از قبیل رعایت حقوق شهروندی و کرامت انسانی اشخاص» تأکید شده است. یکی از مهم ترین مصادیق حقوق شهروندی، رعایت احترام و رفتار کرامت مدار نسبت به بزه دیدگان است. از طرفی مهارت های لازم پلیس در تشخیص مسئولیت های مدنی و کیفری، جرائم مشهود و غیر مشهود، وظایف نهادهای عدالت

کیفری، ممکن است به بزهدیدگان آسیب‌های جبران‌ناپذیری وارد کند، بنابراین، باید در دوره‌های آموزشی به این جهات توجه شود.

تعامل پلیس زن با زنان بزهدیده

در بسیاری از کشورها که مقید به احکام شرعی و دینی هستند هنگامی که بزهدیده یک زن است معمولاً یک مأمور مرد به اتفاق یک پلیس زن جهت رسیدگی به موضوع در محل حاضر می‌شوند و هرگونه اقدامی که مرتبط با متهم یا مجرم زن باشد، از سوی پلیس زن صورت می‌گیرد. با این حال در کشور اسلامی ما به دلیل کمبود پلیس زن در بسیاری از مأموریت‌های مرتبط با زنان از پلیس مرد یاری گرفته می‌شود که در نتیجه یا با عدم توفیق در اجرای صحیح مأموریت به علت رعایت مرزهای شرعی و قانونی و شکست در انجام آن مواجه می‌شویم همانند مواردی که به هنگام ورود پلیس مرد به منزل زنان بزهکار یا همسران مردان بزهکار عریان شده و در مقابل پلیس مرد قرار می‌گیرند و مأموران برای پیشگیری از پیامدهای بعدی ممکن است به‌طور موقت از دستگیری فرد مورد نظر منصرف شده و منزل را ترک می‌کنند و یا این که مرزهای شرعی و قانون برای سلب موفقیت در اجرای مأموریت، توسط پلیس مرد شکسته می‌شود که نتیجه آن هم شکایت‌های متعدد بر علیه مأموران پلیس در دادگاه‌های نظامی و عادی است. تجارب موجود در دنیا ثابت کرده است که بدون حضور پلیس زن در واحدهای انتظامی بسیاری از مأموریت‌های خاص زنان به سختی قابل انجام است و در پی آن هم معضلات و مشکلات اخلاقی وجود دارد چه رسد به پلیس اسلامی که باید قوانین شرعی را هم به‌طور دقیق و کامل رعایت کند. در جرائم جنسی، زنان بزهدیده به دلیل بازجویی پلیس مرد و شرمی که مانع از بیان واقعه می‌شود از مراجعه به پلیس خودداری می‌کنند. بدیهی است در صورتی که زن بزهدیده بداند در اداره پلیس با یک پلیس زن مواجه خواهد شد و به‌راحتی می‌تواند مسائل خود را بیان کند، احتمالاً این کار را خواهد کرد و نتیجه تبعی آن کاهش آمار سیاه‌جرائم، ناامن شدن محیط برای مجرمان و ایجاد امنیت برای زنان بزهدیده خواهد بود. حتی برخی مشاهدات نشان از

آن دارد که گاهی زنان بزه‌دیده پس از مراجعه به کلانتری یا پاسگاه و نبود پلیس زن، از شکایت خود منصرف شده یا در صورت نبود پلیس زن در محل خدمت برای رسیدگی به شکایات روز بعد مراجعه کرده و شکایت خود را نزد پلیس زن مطرح کرده‌اند (وطن خواه، ۱۳۹۵، ۲۰۰).

در صورت نبود پلیس زن برای رسیدگی به شکایات زنان بزه‌دیده، این گروه کمتر به پلیس مراجعه و شکایت می‌کنند و در نتیجه باعث بالا رفتن آمار سیاه جرائم می‌شود. اگر مأموران زن در کلانتری‌ها و پاسگاه‌ها حضور ملموس و قابل ملاحظه‌ای داشته باشند دیگر هیچ‌کس برای تنها فرستادن همسر خود به واحدهای انتظامی مشکلی نداشته و اعتماد و اطمینان لازم در مردم تقویت می‌شود. هنگامی که در بخش می‌دانی تحقیق در کلانتری‌ها با زنان پلیس مصاحبه می‌کردیم آنها نیز بیان می‌کردند به‌عنوان این که ما یک افسر پلیس هستیم زنان ارتباط بهتری با ما برقرار می‌کنند، آن‌ها با ما راحت‌تر هستند و مسائل خود را بهتر در میان می‌گذارند، هم حرف‌های ما را خوب می‌پذیرند و هم این که به راحتی مشکلات خود را با ما در میان می‌گذارند. آن‌ها ما را به‌عنوان یک افسر، راحت‌تر از آقایان پذیرفته‌اند یکی از مسئولان پلیس آگاهی تهران می‌گوید در بحث صحنه جرم قبل از آمدن افسران زن، مشکل داشتیم چون ما ضابط قضایی هستیم و هرچه که به ما اعلام شود موظف به اجرای آن هستیم تا به‌عنوان یک سند در پرونده ثبت شود. قبلاً پلیس زن حضور نداشت ما از لحاظ اخلاقی دچار مشکل بودیم و خود خانواده‌ها نیز با این مسئله سخت کنار می‌آمدند. اگر برای مثال متوفی دختر یا همسر یک خانواده بود و ما موظف به بررسی صحنه جرم بودیم افسران مرد مجبور به انجام این کار بودند و ما ناخواسته شاهد تأثیر منفی حضور افسران مرد بر روی خانواده‌ها بودیم (وروایی، ۱۳۸۸، ۱۸۳).

رئیس عملیات زنان پلیس آگاهی تهران نیز در همین رابطه می‌گوید: چون مجرمان زن با یک پلیس هم جنس خود روبه‌رو می‌شوند، پلیس زن شرایط مختلف زندگی متهمه

را با مصاحبه و بررسی‌های رفتاری بهتر درک می‌کند. بنابراین متهمان به راحتی حقایق را بیان می‌کنند و در زمان دستگیری متهمان زن نیز با حضور مأموران زن مشکلاتی که قبلاً وجود داشته از بین رفته و مأموران پلیس زن به راحتی می‌توانند در کلیه اماکنی که حضور آقایان در آنجا امکان پذیر نیست، تردد کرده و مأموریت‌های محول را انجام دهند. از زمان تشکیل پلیس زن تمام اقدامات پلیسی در رابطه با دستگیری، بازرسی بدنی و بازرسی اماکن و منازل مربوط به متهمان زن توسط زنان پلیس انجام می‌شود (وروایی، ۱۳۸۸، ۱۹۶).

روش

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی، از لحاظ شیوه جمع‌آوری اطلاعات توصیفی - پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش شامل دو گروه ۱- برخی از بزه‌دیدگان در دسترس به مدت محدود دو هفته که در خصوص دادخواهی به کلاتری‌های شهر کرمانشاه در سال ۱۳۹۹_مراجعه کرده‌اند و ۲- کارشناسان شاغل در فرماندهی انتظامی شهرستان کرمانشاه هستند. در این پژوهش، انتخاب موردها به دو شیوه صورت گرفته است. به طوری که برای انتخاب جامعه آماری بزه‌دیدگان از روش در دسترس و برای انتخاب کارشناسان با توجه به محدود بودن آنان از روش تمام شمار استفاده شد. بنابراین حجم نمونه در نظر گرفته شده ۱۶۰ نفر از بزه‌دیدگان هستند. همچنین در حوزه کارشناسان نیز با توجه محدود بودن جامعه آماری و افراد آگاه به موضوع حجم نمونه تعداد ۴۵ نفر از کارشناسان انتظامی استان مد نظر قرار گرفتند. که ۲۰۵ نفر تعداد نمونه است. ابزارهای گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده است که از روایی مناسب برخوردار است و از طریق توزیع پرسش‌نامه در بین آنها اطلاعات جمع‌آوری و با استفاده از نرم‌افزار SPSS یافته‌ها پردازش شده است. روش گردآوری اطلاعات فیش‌برداری از مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی مطالعات میدانی و مرور مقالات نوین در زمینه پژوهش حاضر می‌باشد. که با

استفاده از فیش برداری از منابع کتابخانه‌ای و استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته اقدام به گردآوری اطلاعات نمودم.

روش یا ماتریس SWOT که گاهی TOWS نیز نامیده می‌شود، ابزاری برای شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی یک سیستم و بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبرد برای هدایت و کنترل آن سیستم است. روش ماتریس و استراتژی‌های تجزیه و تحلیل عوامل استراتژی (SWOT)، یکی از مناسب‌ترین فنون برنامه‌ریزی و تجزیه تحلیل استراتژی است که امروزه به‌عنوان ابزاری نوین برای تحلیل عملکردها و وضعیت شکاف، وضع موجود و وضع مطلوب در یک سازمان مورد استفاده طراحان و ارزیابان استراتژی قرار می‌گیرد. به‌طور اجمالی می‌توان گفت این تکنیک ابزاری برای تحلیل وضعیت و تدوین راهبرد است و این امور از طرق، بازشناسی و طبقه‌بندی قوت‌ها و ضعف‌های درونی سیستم، بازشناسی و طبقه‌بندی فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط خارج سیستم، تکمیل ماتریس سوات (SWOT) و تدوین راهبردهای گوناگون برای هدایت سیستم در آینده صورت می‌گیرد. تحلیل SWOT ابزاری کارآمد برای شناسایی شرایط محیطی و توانایی‌های درونی سازمان است. پایه و اساس این ابزار کارآمد در مدیریت استراتژیک و همین‌طور بازاریابی، شناخت محیط پیرامونی سازمان است.

یافته‌ها

نتایج توصیفی بزه‌دیده

نیایج حاصل از تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که از ۱۶۰ نفر جامعه نمونه بزه‌دیدگان که در این پژوهش شرکت کرده‌اند تعداد ۱۰۲ نفر معادل ۶۳/۷۵ درصد از کل نمونه را مردان و ۵۸ نفر معادل ۳۶/۲۵ درصد را زنان تشکیل داده‌اند و در این بین ۵۹ نفر معادل ۳۶/۸۷ درصد از بزه‌دیدگان مجرد، ۹۶ نفر معادل ۶۰ درصد متأهل هستند. از این تعداد ۲۹ نفر معادل ۱۸/۱۴ درصد دارای مدرک زیر دیپلم و ۸۳ نفر معادل ۵۱/۸۷ درصد مدرک دیپلم و ۳۱ نفر معادل ۱۹/۳۷ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۱۷ نفر معادل ۱۰/۶۲ درصد دارای

مدرک کارشناسی ارشد و همچنین تعداد ۷۶ نفر معادل ۴۷/۵ درصد شغل آزاد، ۲۸ نفر معادل ۱۷/۵ درصد خانه‌دار و ۵۶ نفر معادل ۳۵ درصد کارمند می‌باشند.

نتایج توصیفی کارشناسان

نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها حاکی از آن است که از ۴۵ نفر از کارشناسانی که در این پژوهش شرکت کرده‌اند ۳۲ نفر معادل ۷۱/۱۲ درصد مردان و ۱۳ نفر معادل ۲۸/۸۸ درصد را زنان تشکیل داده‌اند؛ و تعداد ۱۷ نفر معادل با ۳۷/۷۷ درصد از کارشناسان مجرد و ۲۸ نفر معادل ۶۲/۲۳ درصد متأهل می‌باشند و از این تعداد ۱۱ نفر معادل ۲۴/۴۶ درصد دارای مدرک کارشناسی و ۱۳ نفر معادل ۲۸/۸۸ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۲۱ نفر معادل ۴۶/۶۶ درصد دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر هستند. همچنین ۲۴ نفر معادل ۵۳/۳۳ درصد افسر ارشد، ۱۴ نفر معادل ۳۱/۱۱ درصد افسر جزء و ۷ نفر معادل ۱۵/۵۶ درصد کارمند می‌باشند. در این میان تعداد ۱۵ نفر معادل ۳۳/۳۴ درصد بین ۵ تا ۱۵ سال، ۲۱ نفر معادل ۴۶/۶۶ درصد بین ۱۵ تا ۲۵ سال، ۹ نفر معادل ۲۰ درصد ۲۵ سال به بالا سنوات خدمت دارند.

نتایج استنباطی

تعیین اولویت معیارهای اصلی براساس هدف (سنجش وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب)

برای انجام تحلیل سلسله‌مراتبی نخست معیارهای اصلی براساس هدف به صورت زوجی مقایسه شده‌اند. برای این منظور از نظر گروهی از خبرگان استفاده شده است. سپس با استفاده از تکنیک میانگین هندسی و نرمال‌سازی مقادیر به دست آمده، بردار ویژه محاسبه شده است. اعداد به دست آمده ضریب اهمیت عوامل داخلی و عوامل خارجی را نشان می‌دهد. محاسبات انجام شده در ارائه شده و بردار ویژه نیز به صورت W_1 نمایش داده شده است. لازم به توضیح است چون تنها یک مقایسه صورت گرفته است بنابراین نیازی به محاسبه نرخ ناسازگاری نیست و می‌توان به مقایسه‌های انجام شده اعتماد کرد.

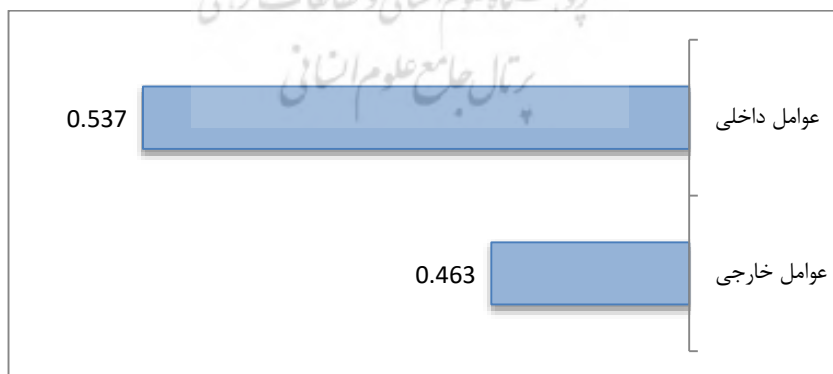
زمانی که از نظر بیش از یک کارشناس برای تعیین اولویت معیارها و زیر معیارها استفاده می‌شود می‌توان از میانگین هندسی استفاده کرد. میانگین هندسی نظرات کارشناسان محاسبه شده است و ماتریس مقایسه زوجی دو معیار عوامل خارجی و داخلی به صورت زیر محاسبه شده است.

جدول ۱- تعیین اولویت معیارهای اصلی (عوامل داخلی-عوامل خارجی)

بردار ویژه	میانگین هندسی	عوامل خارجی	عوامل داخلی	
۰/۵۳۷	۱/۰۷۸	۱/۱۶۲	۱/۰۰۰	عوامل داخلی
۰/۴۶۳	۰/۹۲۸	۱/۰۰۰	۰/۸۶۱	عوامل خارجی

بر اساس جدول یک عوامل داخلی با وزن نرمال ۰/۵۳۷ از اهمیت بیشتری نسبت به عوامل خارجی برخوردار هستند. بردار ویژه اولویت معیارهای اصلی به صورت W_1 خواهد بود و در نیز آمده است.

$$W_1 = \begin{pmatrix} 0.537 \\ 0.463 \end{pmatrix}$$

شکل ۱- نمایش گرافیکی اولویت عوامل داخلی و عوامل خارجی

تعیین اولویت عناصر عوامل داخلی و خارجی

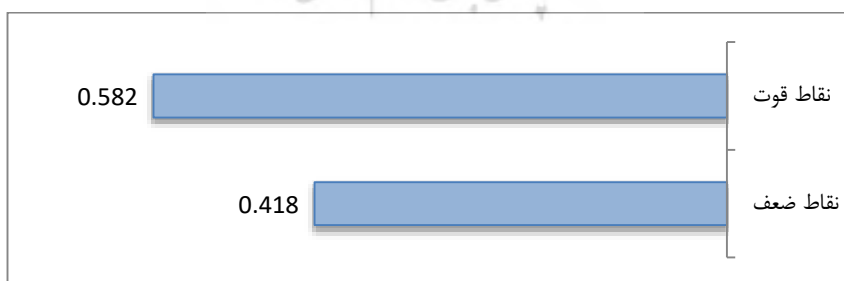
عوامل داخلی خود به دو دسته نقاط قوت، نقاط ضعف تقسیم می‌شود. عوامل خارجی نیز به دو دسته فرصت‌ها و تهدیدها تقسیم می‌شود. نتایج حاصل از تعیین وزن عناصر هر خوشه در جدول ۲ آمده است. برای تعیین وزن شاخص‌های نهائی در تحلیل AHP استفاده می‌شود. در این گام نیز هر خوشه تنها از دو عنصر تشکیل شده است و به یک مقایسه زوجی نیاز است؛ بنابراین نرخ ناسازگاری صفر است و می‌توان به نتایج اتکا کرد.

جدول ۲- وزن نرمال نقاط ضعف و قوت

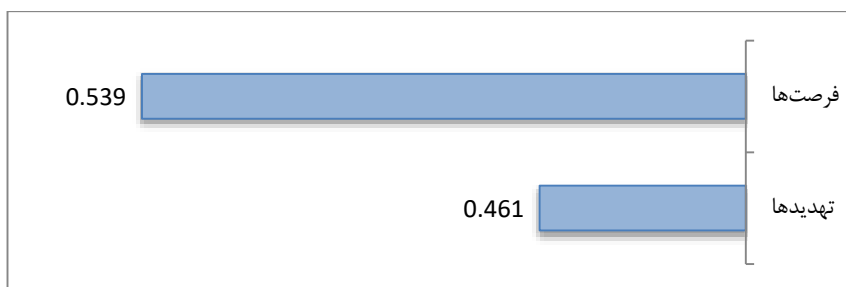
نقاط قوت	نقاط ضعف	میانگین هندسی	بردار ویژه
۱	۱/۳۹۱	۱/۱۷۹	۰/۵۸۲
۰/۷۱۹	۱	۰/۸۴۸	۰/۴۱۸

جدول ۳- وزن نرمال فرصت‌ها و تهدیدها

فرصت‌ها	تهدیدها	میانگین هندسی	بردار ویژه
۱	۱/۱۷۱	۱/۰۸۲	۰/۵۳۹
۰/۸۵۴	۱	۰/۹۲۴	۰/۴۶۱

شکل ۲- وزن نرمال نقاط ضعف و قوت

شکل ۳- وزن نرمال فرصت‌ها و تهدیدها

برای اشراف بیشتر به موضوع هریک از عناصر اصلی نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها نیز به صورت زوجی مقایسه شده‌اند. برای این منظور نیز از نظر گروهی از خبرگان استفاده شده است و با استفاده از تکنیک میانگین هندسی و نرمال‌سازی مقادیر به دست آمده، بردار ویژه محاسبه گردیده است.

مانند گام پیش با استفاده از میانگین هندسی نظرات کارشناسان تجمیع و ماتریس مقایسه زوجی زیرمعیارهای اصلی به صورت زیر محاسبه شده است. نتایج این مقایسه در جدول ۳ نیز آمده است. براساس بردار ویژه به دست آمده نقاط قوت با وزن نرمال ۰/۲۷۳ از اهمیت بیشتری نسبت به سایر عوامل برخوردار هستند. فرصت‌ها نیز با وزن ۰/۲۵۶ در اولویت بعدی قرار دارند. نقاط ضعف با وزن ۰/۲۵۰ از اهمیت کمتری برخوردار است و تهدیدها نیز با وزن ۰/۲۲۱ از کمترین اهمیت برخوردار هستند. نرخ ناسازگاری محاسبات انجام شده نیز ۰/۰۱۱ بدست آمده است که کوچک‌تر از ۰/۱ بوده و می‌توان به مقایسه‌های انجام شده اعتماد کرد.

جدول ۴- تعیین اولویت مقایسه زوجی زیرمعیارهای اصلی

نقاط قوت	نقاط ضعف	فرصت‌ها	تهدیدها	میانگین هندسی	بردار ویژه
۱	۱/۳۹۱	۰/۹۷۳	۱/۰۶۳	۱/۰۹۵	۰/۲۷۳
۰/۷۱۹	۱	۱/۰۷۹	۱/۲۹۸	۱/۰۰۲	۰/۲۵۰

۰/۲۵۶	۱/۰۲۷	۱/۱۷۱	۱	۰/۹۲۶	۱/۰۲۸	فرصت‌ها
۰/۲۲۱	۰/۸۸۷	۱	۰/۸۵۴	۰/۷۷۱	۰/۹۴۱	تهدیدها

$$W_2 = \begin{pmatrix} ۰/۲۷۳ \\ ۰/۲۵۰ \\ ۰/۲۵۶ \\ ۰/۲۲۱ \end{pmatrix}$$

شکل ۴- نمایش گرافیکی اولویت عناصر ماتریس سوات

لازم به توضیح است از آنجا که نقاط ضعف و قوت در خوشه عوامل داخلی قرار دارند و فرصت‌ها و تهدیدها در خوشه عوامل خارجی دسته‌بندی شده‌اند و از نتایج مقایسه جداگانه آن‌ها جهت تعیین اولویت نهائی استفاده شده‌اند تا در هنگام نرمال‌سازی داده‌ها، امتیازات به صورت مضاعف نرمال نشود.

نتایج تحلیل SWOT نشان می‌دهد که از بین مجموع عوامل داخلی مؤثر بر تعامل پلیس با بزه‌دیده ۱۵ عامل به‌عنوان نقاط قوت و ۱۶ عامل به‌عنوان نقاط ضعف مورد شناسایی و ارزیابی قرار گرفته‌اند.

همین‌طور که این تحلیل نشان می‌دهد که از بین مجموع عوامل خارج از سازمان مؤثر بر تعاملات پلیس با بزه‌دیده تعداد ۱۴ عامل به‌عنوان فرصت‌های خارجی و ۱۴ عامل به‌عنوان تهدیدات بیرونی، پیش روی این شهر مورد شناسایی قرار گرفته‌اند. نتایج جنبه‌های کمی هر یک از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها، نشان می‌دهد که:

- مؤلفه توان و قابلیت مدیریت واحد و متمرکز در زمینه مدیریت تعاملات پلیس با بزه‌دیده گان از دید برنامه‌ریزان در بین نقاط قوت با امتیاز وزنی ۰/۹۰۵ به‌عنوان مهم‌ترین مؤلفه محسوب می‌شود و نقش مردم و رسانه‌های محلی در زمینه این تعاملات مواد با امتیاز وزنی ۰/۰۰۸ به‌عنوان بیشترین نقطه قوت در مدیریت تعاملات پلیس با بزه‌دیده به حساب می‌آید.

- در بین مؤلفه‌های شناخته شده نقاط ضعف، نبود وجود سیستم مدیریتی واحد و منسجم در زمینه بهبود این تعاملات با امتیاز وزنی ۰/۰۰۶ کم‌اثرترین عامل بهبود این تعاملات مورد توجه قرار گرفته‌اند.

- به علاوه در بین فرصت‌های بیرونی مؤلفه اجرایی کردن برنامه‌های سیاستی و حاکمیتی و قانونی در ارتباطات پلیس از دید برنامه‌ریزان با امتیاز وزنی ۰/۹۶۵۵۱۵۶ عنوان اولویت اول و مؤلفه توان و قابلیت استفاده از این قوانین و نحوه اجرای آن با امتیاز وزنی ۰/۰۰۱۹۷ به‌عنوان کم‌اولویت‌ترین فرصت خارجی برای ارتقاء تعاملات بزه‌دیدگان با پلیس محسوب می‌شوند.

- از بین تهدیدهای خارجی نیز مؤلفه کم‌توجهی مسؤولین محلی و منطقه‌ای در این زمینه و مؤلفه تراکم نقاط شهری با امتیاز وزنی ۰/۹۷ به‌عنوان مهم‌ترین تهدید خارجی

در توسعه و بهبود تعاملات بزه‌دیدگان با پلیس با امتیاز وزنی ۰/۰۰۰۹۹ کم اهمیت‌ترین تهدید خارجی می‌باشد.

ارائه استراتژی اساسی در زمینه رسیدن به وضع مطلوب در ستاد فرماندهی شهرستان از این دیدگاه، به دنبال تعیین اهداف استراتژیک، براساس اهداف نهایی و استراتژیک راهبردهای اساسی توسعه‌ی مدیریت عوامل اصلی و پشتیبان. قابل توجه این که راهبردهای اتخاذ شده باید در راستای کاهش فشار بر پلیس و بزه‌دیدگان و توسعه و بهبود این تعاملات باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

تاکنون کلیه مطالعاتی که در زمینه موضوعات مشابه همچون پلیس و دستگاه قضا صورت گرفته که قابل تعمیم به موضوع مورد بحث ما نیست و این موضوعات که اغلب توسط کارکنان و اساتید پلیس بوده، سعی کرده‌اند تا با تکیه بر قانون آیین دادرسی کیفری و سایر قوانین جزایی به مطالعه این موضوع بپردازند. در برخی موارد نیز مطالعات بیشتر در خصوص تعامل پلیس و دستگاه قضایی در یک جرم خاص همانند قتل صورت گرفته که نتیجه آن، روایی و پایایی کاملی نداشته و قابل تعمیم به همه جرائم و حتی موضوع مورد بحث نیست. در حالی که در این تحقیق، سعی شده با خروج از فضای صرف دانشگاهی و بحث‌های نظری، تعامل پلیس و بزه‌دیدگان را در صحنه عمل و بر مبنای واقعیت‌های روز پلیس و بزه‌دیدگان بسنجند و با توجه به گستردگی حوزه مورد مطالعه و استفاده از روش تحقیق کمی و کیفی به صورت توأمان، روایی و پایایی تحقیق را افزایش دهند. نتایج این تحقیق یک نوع خلأ و ضعف در تعامل پلیس با بزه‌دیدگان را نشان داد که نیاز به بهبودی و ارتقاء دارد اما اگر بخواهیم حقوق بزه‌دیدگان خاص را در مرحله کشف و تعقیب جرم ارزیابی نهایی کنیم، باید گفت در زمینه برخی جرائم دارای خصیصه سازمان‌یافتگی و فراملی، جامعه جهانی در اجماعی فراگیر دست به تنظیم مقرراتی جامع و گسترده زده است. و به نوبه خود نیز پلیس سازمانی دولتی و مسئول برقراری نظم و امنیت در جامعه است. کشف جرم توسط

پلیس یکی از مصادیق مهم امور پلیسی است که در تأمین نظم عمومی و گاهی امنیت کشور نقش بسزایی دارد. در این مقام، پلیس از اختیارات ممتازی برخوردار است که گاهی ممکن است به سلب آزادی‌های مشروع شهروندان و یا نقض حقوق آنان منجر شود. و یا ممکن است این کشف توسط تعامل میان پلیس یا بزه دیده باشد. با توجه به پژوهش حاضر از دیدگاه هر دو جامعه نمونه یعنی بزه دیدگان و کارشناسان و در هر دو آزمون تی تک نمونه‌ای و تی زوجی تعامل پلیس و بزه دیده در روند کشف جرم در وضعیت مطلوب مثبت لیکن در وضعیت موجود نیاز به بهبودی و ارتقاء دارد این در حالی است که در آزمون تی زوجی نیز میانگین تعامل مناسب پلیس و بزه دیده در فرآیند کیفری در نظام حقوقی کشور از دیدگاه هم بزه‌کاران و هم کارشناسان در وضعیت موجود باید دارای مطلوبیت بیشتری باشد. نتایج این پژوهش با یافته‌های عباسی (۱۴۰۰)، مرادی کوچی (۱۳۹۷)، مقدسی (۱۳۹۷)، فرمانی جامع (۱۳۹۷)، شفیع (۱۳۹۵) و بارکین (۲۰۱۹) که به بررسی حقوق شهروندی در مرحله کشف جرم پرداخته و حقوق متهم و شهود را مورد تحلیل قرار داده است و همچنین به بررسی چالش‌های ضابطین دادگستری در تعامل با پلیس بین الملل در کشف و تعقیب جرائم فراملی نیز در پژوهش خود که به دلیل مسائل سیاسی و امنیتی در استرداد مجرمان ممکن است در تعامل پلیس بین الملل و ضابطان دادگستری مشکلی به وجود بیاید. همچنین، به دلیل اینکه تعریف برخی از جرائم در کشورهای مختلف باهم متفاوت است در زمینه جرم‌انگاری نیز مشکلاتی ایجاد شده است. در زمینه مجازات برای جرائم نیز در تعامل این دو سازمان با بزه‌دیدگان چالش‌هایی به وجود آمده است قابل تطبیق با این پژوهش می‌باشد و با یکدیگر همسو و هماهنگ است و از نظر بررسی اهداف در یک راستا قرار دارد.

پیشنهادها

پیشنهادهایی که بر اساس تحقیق بدست آمده است:

باتوجه به نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر مبنی بر اینکه تعامل مناسب پلیس و بزهدیده از دیدگاه بزهدیدگان و کارشناسان در روند کشف جرم مواردی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:

- ۱- از طریق آموزش‌های لازم نسبت به اجرای بازجویی علمی پلیس از بزهدیده مبتنی بر دانش و مهارت در جهت کشف جرائم صورت گیرد.
- ۲- تلاش شود از طریق جلب اعتماد بزهدیده از سوی پلیس در مرحله بازجویی در زمینه جمع‌آوری مناسب ادله و مدارک وقوع و کشف جرم اقدام شود.
- ۳- بازسازی صحنه جرم از سوی پلیس با همکاری بزهدیده در جهت جمع‌آوری مناسب ادله و مدارک وقوع و کشف جرم صورت گیرد.
- ۴- اقدام پلیس در مواجهه نمودن حضوری بزهدیده و متهم مبتنی بر دانش و مهارت در جهت جمع‌آوری مناسب ادله و مدارک وقوع و کشف جرم در دستور کار پلیس قرار گیرد.
- ۵- استفاده از روش‌ها و فنون جدید و علمی در کشف هویت اشخاص از طریق بالا بردن دانش و مهارت پلیس در دستور کار پلیس قرار گیرد.
- ۶- انجام اقدامات سریع و به موقع حمایتی پلیس از بزهدیده در جهت جمع‌آوری مناسب ادله و مدارک وقوع جرم و حفظ حقوق بزهدیده.

سپاسگزاری:

از تمامی افرادی که در این پژوهش ما را یاری نموده‌اند تشکر و قدر دانی می‌شود.

منابع

۱. انصاری، ولی‌الله. (۱۳۹۸). حقوق تحقیقات جنایی (مطالعه تطبیقی). چاپ اول. انتشارات سمت.
۲. تروی، برنت‌ای. (۱۳۸۵). شخصیت جنایی مجرم. ترجمه اکبر استرکی. دفتر تحقیقات کاربردی پلیس آگاهی ناجا.

۳. توجهی، عبدالعلی. (۱۳۹۸). جایگاه بزه دیده در سیاست جنایی ایران، رساله دوره دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
۴. خاکپور، محمدمهدی. (۱۳۹۹). *جرم شناسی زنان*، تهران، عطایی.
۵. دهخدا، علی اکبر. (۱۳۳۰). *لغت نامه دهخدا*. جلد ۱۳. چاپ اول. انتشارات دانشگاه تهران.
۶. رایجیان اصلی، مهرداد. (۱۳۹۰). *تحولات بزه دیده شناسی و علوم جنایی*. جلد اول. چاپ اول. انتشارات دانش.
۷. شفیعی، محمد سعید؛ صالحی، کریم. (۱۳۹۵). *رعایت حقوق شهروندی در مرحله کشف جرم توسط نیروهای پلیس در جمهوری اسلامی ایران*. کنفرانس بین المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی. دوره ۳.
۸. صادقی، محسن. (۱۳۸۴). *اصول حقوقی و جایگاه آن در حقوق موضوعه*. چاپ اول. نشر میزان.
۹. عباسی، مراد. (۱۴۰۰). *عدالت ترمیمی فناورانه با تأکید بر نقش پلیس*. نشریه دانش انتظامی دانشگاه علوم انتظامی امین. دوره ۲۳. شماره ۲.
۱۰. عباچی، مریم. (۱۳۹۹). *پیشگیری از بزه دیدگی مکرر کودکان با تأکید بر نقش پلیس*، مجموعه مقالات نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری.
۱۱. فرمانی جامع، رضا. (۱۳۹۷). *بررسی نقش ضابطین در احقاق حقوق عمومی و شهروندی*، پژوهش ملل تیر. شماره ۳۱.
۱۲. لپز، ژرار؛ وژینا، فیلیزولا. (۱۳۸۸). *بزه دیده و بزه دیده شناسی*. چاپ دوم. انتشارات مجد.
۱۳. مرادی کوچی، سیروس. (۱۳۹۷). *بررسی حقوق بزه دیده و متهم در مرحله تحقیقات مقدماتی در پرتو قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲*. کنفرانس ملی اندیشه های نوین و خلاق در مدیریت، حسابداری مطالعات حقوقی و اجتماعی.
۱۴. مرتضوی، نسرین. (۱۴۰۰). *بزه دیده شناسی زنان*، پایان نامه کارشناسی ارشد، مجتمع آموزش عالی قم.

۱۵. مقدسی، محمدباقر؛ میرزایی، محمد. (۱۳۹۷). *برنامه‌های ترمیمی پلیس با تکیه بر قانون آیین دادرسی کیفری و رویه عملی پلیس ایران*. پژوهش‌نامه حقوق کیفری. سال نهم. شماره ۱.
۱۶. مهدی‌پور، کاظم. (۱۳۸۶). *آنچه لازم است ضابطین دادگستری بدانند*. چاپ دوم. انتشارات مجد.
۱۷. محمدنسل، غلامرضا. (۱۳۸۷). *پلیس و سیاست پیشگیری از جرم*، تهران، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس ناجا.
۱۸. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۸۴). *میزگرد عدالت برای بزهدیدگان*. مجله حقوقی دادگستری، شماره ۵۲ و ۵۳.
۱۹. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. (۱۳۸۶). *تقریرات درس بزهدیده‌شناسی علت‌شناختی*. تنظیم مجید صادق نژاد نائینی. دوره کارشناسی، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.
۲۰. وروایی، اکبر؛ توسلی، محمد حسین. (۱۳۸۸). *ضرورت‌ها و باید و نبایدهای پلیس زن*، مجموعه مقالات پلیس زن و توسعه امنیت عمومی، جلد دوم، دانشگاه علوم انتظامی ناجا.
۲۱. وطن خواه، حمید. (۱۳۹۵). *نقش پلیس در امنیت عمومی*، مجموعه مقالات پلیس و توسعه امنیت عمومی، جلد اول، دانشگاه علوم انتظامی ناجا.
۲۲. هاشمی، سیدمحمد. (۱۳۹۶). *حقوق اساسی جمهوری اسلامی ایران*. جلد دوم. چاپ سوم. نشر میزان.
۲۳. قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲
24. Barkin- J,(2019). *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton.
25. Foley, J.A. (2018). *Task-based Approaches to Language Learning from the Learner's Point of view*, Language and Education 4:81-102
26. Halliday, M.A.K.(2020). *Learning How to Mean: Explorations in the Development of Language*. London: Edward Arnold ,6(1): 114-118
27. Lucy, J.A. (2015). *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*. Second Edition
28. Mortensen, David M. (2017). *Communication Theory. Second Edition*. USA: Transaction Publishers

29. Tilley, H. (2018). *Blindness and Writing; from Wordsworth to Gissing*. Cambridge University Press.
30. Wyllie, D. (2016). *Police Contacts with Deaf Subjects: Tips and Resources to Keep Everyone Safe*. US Department of Health and Human Service.

